

MÜZİK EĞİTİMİ VEREN KURUMLARDA VERİMLİLİK VE FAALİYET KALİTESİ

Doç. Dr. Olga HASANOĞLU, Kafkas Üniversitesi

1. Giriş

Müziğin yaşamımızdaki büyük yeri ve önemi tartışılmaz. Ancak, müziğin köklerini ve gerekçelerini bir daha şekillendirmek isterim: müzik, duyguları seslerle ifade etme sanatıdır. İnsanoğlunun gelişim sürecinde oluşan çeşitli sesler kargaşası ölçü, ezgi ve armoni aracılığıyla günümüzdeki düzenine gelmiştir. Başka bir deyişle – müzik, ses çıkarma kültürüdür. Müzikle uğraşan ve uğraşmayan herkes çıkardığı seslerde bunu hatırlarsa, dünyamız her adımla daha da güzelleşecek.

1.1. Müzik Eğitiminin Amaçları

Herkes kendi başına müzikle uğraşabilir ve kendisini tatmin eden veya etmeyen sonuçlar alabilir. Bu tür yorumlar dinleyicinin karşısına çıktıktan sonra belirginleşiyor. Yorumlar bir taraftan icraatçının kendi hissettiklerinden, diğer taraftan da dinleyicilerin eleştirilerinden oluşuyor. Sanatçı unvanı – dinleyici tarafından kabul edilmiş bir unvandır. Öyleyse sadece sanatla uğraşan kişiyi sanatçı yapan, sahnedir. Benim derinden inandığım ise - genelde çoğu dinleyici kitlesinin bir şey anlamadığı veya tam anlayamadığı değil, tersine, çok fazla şey anladığıdır, hatta bazen bizim hiç istemediğimiz şeyler de buna dahil oluyor. Çoğu zaman dinleyiciler yetersizlikleri fark edip, sunduğumuz performanslara ilgi ve merakı kaybediyorlar. Müzik eğitimcileri olan bizler, tabii ki, her müzik faaliyetinin temelini anlamak ve genel faaliyet kalitesinin gelişimini sağlamak zorundayız. Müzik eğitimcileri olarak, yetenekli-yeteneksiz, yetişkin-çocuk, istekli-isteksiz her tür insanla temastayız. Ancak, müzik eğitiminin genel amaçlarından biri – kaliteli müzik faaliyetleri sağlamaktır, farklı seviyede bulunan kişilerle bile.

Her bir milletin müzikteki gelişiminin amaçlar aynıdır – milli müziği temel alarak kurulan ve tüm diğer milletler tarafından da beğenilen ve sevilen eserler yaratmak. Ayrıca, nasıl konuşma ve anlatma yeteneği zamanla oluşan bir özellikse, her bir insanın da kendini müzikle ifade edebilmesi de zamanla oluşur ve her insan bu potansiyele sahiptir. İnsanlar her gün şiirlerle, şarkılarla devamlı konuşmuyor – keşke konuşabilse, icraatçılar da hemen kendilerini rahat ve açıkça ifade edemeyebilir.

Mesut Cemil Tel, Atatürk’ün benzer konudaki şu sözlerini naklediyor: “Bu musikiyi (Türk Musikisi) bütün dünyanın anlaması lazımdır. Fakat onu bütün dünyaya anlatabilmek için milletçe bugünkü medeni dünyanın seviyesine yükselmemiz lazımdır.”¹

¹ Atatürk, K. Atatürk ve Müzik <http://www.beethovenlives.net/index.asp?ID=281>

1.2. Müzik Eğitiminde Faaliyet Gereği

Milliyet Sanat dergisi aralık ayı sayısının Kültür Söyleşisi sayfasında sanatçıların Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay ile yaptığı görüşmeye yer verilmiş. Bu yazıda Suna Kan gençler için konser imkanları artırılması gerektiğini dile getiriyor: “Son yıllarda konservatuarlarda farklı enstrüman çalan pek çok genç konser verme fırsatı bulamıyor. Kültür Bakanlığı üniversitelerle işbirliği yaparak bu gençlere çalma imkânı vermek ister mi?”² Kendisi bir virtüöz olup, virtüöz olma yollarını kuşkusuz gerçekten iyi biliyor. Sahne hevesi ve heyecanı, ayrıca tespiti ve ardından gelen yorumlar müthiş bir enerji kaynağıdır. Sayın Kültür Bakanı ise bu tür işlerin özel sektör ile işbirliği yapılarak sağlanmasını öneriyor. Ancak gençlere insanlar önünde çalma imkânları sağlamak en az müzik eğitimi veren kurumlar açmak kadar önemlidir ve devletin üstlenmesi gereken bir iştir. Hemen hemen her devlet kurumunun bir konferans veya toplantı salonu bulunuyor. Örneğin bu yerlerde düzenli olarak gençler tarafından dinleti-konser tarzında bir etkinlik istenirse, ülkenin müzik bilinci büyük ölçüde artacaktır.

Türkiye’de müzik eğitimi veren devlet kurumlarının sistemleri ve amaçları birbirinden farklıdır: Güzel Sanatlar Liseleri Müzik Bölümleri – Güzel Sanatlar alanında eğitim veren üniversite düzeyinde olan müzik bölümlerine yönelik öğrenci yetiştirir; Eğitim Fakültesi Müzik Bölümleri ilköğretim ve Güzel Sanatlar Liseleri için müzik öğretmenleri yetiştirir; Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Devlet Konservatuarlarının müzik bölümleri ise sanatçı, icraatçı yetiştirir. Çoğu zaman özellikle merkezi olmayan illerde öğretim elemanı eksikliğinden dolayı farklı alanlardan eğitimciler bu eğitim sürecini beraber sürdürmek zorunda kalıyorlar. Böylece öğretim elemanlarının farklı bakış açılarından, müzik bilgilerinden ve çalgı ustalıklarından bir sentez oluşturma yöntemi bulunmalıdır. Yabancı uzmanlar öğretim ekibinin içindeyken farklı terimler kullanma sorunu yaşanıyor. Bu da derslerde öğrencilerin kafalarını karıştırıyor, bazen de şikayet ve spekülasyon sebebi oluyor.

Birkaç Devlet Konservatuarlarında ilköğretim kısımları vardır. Diğer kurumlarda ise eğitim lisanstan başlatılıyor. Eğer Türkiye’deki müzik okulları ilköğretimden başlasaydı bu sistem kuşkusuz daha iyi bir sonuç getirecekti. 14-15 yaşlarında lise, 18-19 yaşlarında üniversite düzeyinde sıfırdan müzik eğitimi başlatmak yetersiz ve verimsiz sonuç getiriyor. Zaten bu tür sempozyumlarda sunulan birçok makale ve bildiride Türkiye’deki müzik eğitiminin eksik olduğu artık kabullenilmiş olarak yansıyor. Tabii ki bu tür okullar açmak – devletin görevidir, zor iştir, kolay ve çabuk olmaz. Ama dikkat çeken şey – müzik eğitiminin neden eksik olduğu konusundaki tartışmalarda hiç kimse bu okulların gerekliliğinin kaçınılmaz olduğundan bahsetmiyor. İlkokullarda bile koro şarkıları söyletmek için müzik öğretmenin en azından bu şarkıların eşliğini ve ezgisini çalabilmesi gerekiyor. Böylece müzik bölümlerine lisans düzeyinde girenlerin en azından orta seviyede çalabilmesi ve temel müzik bilgilerine sahip olması zorunluluktur. Aksi halde yetişkin yaşlarda ve sadece dört senelik eğitim süresi boyunca müzik bilgilerine yeterince hâkim olmayı öğrenmek zor. Tüm ülkede güzel sanatlar alanında ilköğretim açıldığında, M.E.B onaylı, aynı terimleri ve konuları içeren ders kitapları uygulanırsa bir çok sorun ortadan kalkacaktır. Ayrıca lisans düzeyine gelen öğrenciler bilgilere hakim olup her lisan ve sistemi anlayabileceklerdir.

6 Kasım 2008 tarihinde 27046 sayılı resmi gazetede Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Güzel Sanatlar Eğitimi Yönetmeliği’nin 5. Maddesi’nde “a) Bakanlıkça ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde ayrı okul/kurumlar açılabilir. b) Üniversitelerce Yükseköğretim Kurulunun önerisi

² Kan, S., Kültür Söyleşi, Milliyet Sanat, 2010, aralık sayı, sayfa 36, Doğan Gazetecilik

ve Bakanlığın izniyle konservatuarlara bağlı hazırlayıcı birimler olarak müzik ve sahne sanatları alanlarında ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde okul/kurumlar açılabilir”³ yazılıdır. Bu yönetmelikte “açılabilir” sözü yerine “açılmalı” yazdığı zaman bahsedilen sorunun kısa zaman içinde düzeleceğine inanıyorum.

Birçok üniversite öğrencileri ilkokuldaki müzik öğretmenlerini görerek bu pozisyonu kendini geliştirmeye gerek duymadan rahat ve kolayca ulaşılabilen bir iş olanağı olarak görüyor. Bu sebeple lisans müzik bölümlerindeki müzikle ilgili derslere de kayıtsız davranıyorlar; neden çalmak ve okumakla uğraşayım ki, ben amacıma ulaştım bile, şimdiden gördüğüm müzik öğretmenlerinden çok daha iyiyim diye düşünüyorlar.

Yine de bu durumda Türkiye’de müzik eğitimi daha iyi yapabilmek için neler yapılabilir tartışmak istiyorum. Bildirimin konusu – verimlilik ve faaliyet kalitesidir. Buradaki iki anlam da birbirine bağlıdır. Bizim için verimlilik - sürekli faaliyetlere katılmak veya bunları düzenlemektir.

1.3. Müzik Eğitimi Veren Kurumlarda Faaliyet Türleri

Çalgı dersleri

Okul içinde dinletiler

Okul dışında düzenlenen halka açık dinleti, konser ve turneler

Radyo, TV kayıtları , kalıcı kayıtlar

Müzik Yarışmaları

İlk adımı, yani çalgı derslerini incelersek, iyi kötü her şeyin burada başladığı sonucuna varacağız. Örneğin, “Hocam, yalnızken düzgün çalışıyordum, yanınızda heyecandan çalamıyorum” öğrencilerin bu söyledikleri – tahmin ediyorum ki herkesin karşılaştığı durumdur. Biz de çoğu zaman “Daha fazla çalışsaydın, burada da düzgün çalardın” diye cevaplarız. Ancak, durum o kadar basit değil. Bazıları çok çalışsalar bile gerçekten tek başına yaptığı çalışmada kazandığı beceriyi heyecan yüzünden fazla miktarda kaybederler. Bu durumda tabii ki olayın psikolojik ve fiziksel temelini anlamak ve doğru yönlendirmek öğretmenlerin ilk görevidir. Peki, kendisi düzgün bir eğitim görmeyen öğretmen problemin nedenini anlayamıyorsa, üstelik kendisi de çalamıyorsa ne yapmak gerekiyor? Bu durumda birden fazla çözüm ve öneri var. Öğretmen çalışıp parçayı öğrenebilir, öğrenciye bir örnek sunabilir veya öğrenci ile beraber çalışma yöntemi ve çözüm yolları arayabilir - bunlar doğru ve yapıcı yöntemlerdir. Bu yöntemler başarılı olmazsa bile, uygulandığı süreç içinde insanlık ilişkileri bozulmamış olacak, öğrenci haksız şekilde suçlanmayacak, öğretmen ise kendini öğrenci karşısında savunma gereği duymayacak. Bu yöntemler başarılı olursa, gelecek ufuklar açılır ve kendine güven kazanılır. Çünkü öğretim süreci – çift taraflı bir süreçtir, iki tarafa da işler, hem öğrenci hem de öğretmen gelişmesi için esas enerji kaynağıdır. Ders yapma sürecinde bir sahne performansı amaç olarak konulursa, bu süreç çok daha sorumlu ve disiplinli yapılacak ve aşırı heyecan sorunu ortadan kalkacaktır. Hiçbir zaman hiç kimse ilk adımda mükemmelliğe veya kendi potansiyelinin tam açılımına ulaşmıyor. Daha önce bahsettiğimiz gibi, sanatçı – sahne ürünüdür. Bunun için, öğrencilere ilk adımdan beri sahne özelliklerini tanıtmak lazım.

³ Milli Eğitim Bakanlığının: Güzel Sanatlar Yönetmeliği, 2008, Resmi Gazete, sayı 27046

Gürer Aykal, İngiltere’de öğrenim gördüğü seneleri şöyle anımsıyor: “Haftada üç konsere girdim. Kendimi geliştirmemde çok önemli etkisi olan bu konserlerde sayısız şefle tanışma şansını elde ettim. Tüm öğrendiklerim ise orkestrada çalarken Lessing’den aldığım ve kötü şeflerde gördüğüm şeyler. Kötüyü ayırt edebildiğiniz, bilginin içinde kötüyü görebildiğiniz zaman iyiye ulaşabiliyorsunuz. Yoksa hiçbir şey bilmeden altmış yılın geçmesi ve kendinizi emekliyken bulmanız işten bile değil.”⁴

Derslerden sonraki adım - okul içindeki dinletiler; her ucunu bilen ve eleştiren dinleyici kitlesine sahip bir ortam karşısına çıkmak. Gürer Aykal’ın yukarıda örnek olarak verdiğim sözleri bu dinletiler için de geçerli. Kendisi iyi bir müzisyen olup, hem olumlu hem olumsuz örneklerden faydalanmıştır. Bir okulda çalışan öğretmenler de her zaman aynı öğrenciler gibi farklı seviyelerde olur. Bu tür dinletilerde istediği sonucu alamayan öğretmen veya öğrenci eksiklerini tamamlayıp tekrar aynı parça ile bir sonraki dinletiyeye katılabilir. Bunun için bu tür dinletilerin eğitim-öğretim döneminin ikinci ayından itibaren dönemin sonuna kadar ayda veya iki haftada bir düzenli yapılması gerekiyor. Öğrencinin o dönem çalıştığı hemen hemen bütün parçaları bu dinletilerde sunmak lazım. Hem okul eğitmen ekibi genel okul seviyesinden haberdar oluyor hem de öğrencilerin disiplinli çalışmasını sağlıyor, bu sayede iyi öğrencilerin çok sayıda eser sahnelemeleri sayesinde potansiyelleri de açıkça izlenmiş olunuyor. Bu dinletilerde çalanlar performans sürecinde yanlış yapmamaya ve öğretmenin söylediklerini uygulamaya dikkat etmelidir. Böylece icrasının genel profesyonel temelleri oluşmaktadır.

Ayrıca okuldaki öğretim elemanlarının öğrenciler için düzenlediği dinletiler de etkinlik hareketini son derece canlandırıyor. Bu tür dinletilerde öğretmenler kendi aralarında ve öğrencilerle beraber oda müziği çalışmaları yapabilir, öğrencilerin çalıştığı eserler öğretmenler tarafından çalınabilir ve öğrencilerin gelecekte çalmaları gereken eserler öğrencilere tanıtılabilir.

Müzik eserleri dinleyicilerin karşısında ne kadar sık çalınırsa, müzisyenler de kendi icralarını daha mükemmel seviyeye ulaştırma olanağı bulur. Hatta ilgili kişilerde beste yaratma isteği uyandırır.

Bu etkinliklerden sonra bütün ekip (öğretmen-öğrenciler) okul dışındaki performanslarını planlamaya başlamalıdır. Bu dinletiler – hızlı ve garantili bir şekilde verimlilik sağlayan uygulamalardır. Değerlendirmelerde ise diyalog kültürü, kırıcı olmayan yorumlar ve eleştiriler, sağduyulu teşvikler sunmak sanatsal gelişmede en önemli noktalardan biridir. Farklı eğitim sistemlerinden gelen öğretim elemanlarının çalışma sonuçlarından sentez oluşturma yöntemleri bu tür sohbetlerde şekilleniyor. Ayrıca her ekip için uygun şekilde yapılandırılır.

Okul dışında düzenlenen etkinlikler genelde kutlama, açılış, vb. gibi nedenlerden dolayı düzenlenir ve çoğu zaman okul derslerinin normal akışını biraz bozar. Çünkü konuya uygun parçalar seçilir, bu eserler o anda çalışılmıyor olabilir, ders saatine denk provalar ve ek çalışmalar düzenlenir, böylece dersler aksar. Konser turnelerinde ise genellikle çalışmaya devam edememe sorunu yaşanıyor. Çoğu zaman hiç çalışmadan, provasız sahneye çıkmaları gerekebiliyor.

Ancak bu tür etkinlikler çevredeki insanlara yapılan çalışmaları tanıtmaya şansı sunar ve öğrencilere toplumun bu çalışmalara ihtiyaç duyduğunu gösterir, onlara özgüven duygusu kazandırır. Sahnedeki icraatçılar çoğu dinleyici profesyonel müzisyen olmadığı zaman o dinleyicilerle daha duygusal bir bağ kurmaya çalışır, yorumuna daha fazla önem verir ve derin bir etki bırakmaya çalışır. Bu da sanatla uğraşan her insan için kazanılması gereken bir ustalıktır.

⁴ Aykal, G. , ‘ Herşeyi Müzikle Kavramak’ , <http://www.beethovenlives.net/index.asp?ID=262>

Radyo TV kayıtları ve röportajları, genelde aniden veya tek seferlik yapılır. Burada sergilenmesi gereken şeyler – yaratıcılık, esneklik ve sunulacak konuya hakim olmasıdır. Bu süreçlere önceden çok çalışılsa da beklenmeyen sorunlar karşımıza çıkabilir. Örneğin, iyi olmayan akustik, enstrüman, rahatsız edici ışık, uzun bekleme süresi veya çok kısıtlı zaman. Kalıcı ve uzun izler bırakan bu tür etkinlikler-kayıtlar icraatçıyı her an çok değişken durumlara hazır olmayı öğretir ve önünde belirgin bir hedef (konser veya sınav) olmadan disiplinli çalışmanın ve geniş repertuar bulundurmanın gerekliliğini gösterir.

Özgün ve oldukça uzun süreli bir program hazırlandıysa, bunun kayda aktarılma çalışmaları genelde daha titiz ve daha hazır ortamda yapılır – konser salonlarında veya stüdyolarda. Bu çalışmaların önde gelen sorumluluğu – kalıcı olmasıdır. Bu yüzden burada sunulan yorumun yüce bir anlamı ve üstün icra kalitesi olması gerekiyor. Çok sayıda tekrarlamaya ve deneylere müsait olan bu süreç geleceğe bir köprü kuruyor, belki de çiziyor ve bakış açılarını genişletiyor.

Eğitim sürecinde verimliliği arttıran başka önemli bir faaliyet – yarışmalar. Bu, düzenli dinleti ve konser var olduğunda bir sonraki basamak olabilir. Çünkü yarışmalar performansların kalitesine ciddi bir şekilde katkı sağlar. Gam, etüt, zorunlu eser okul içinde yarışmaları öğrencilerin teknik seviyesi yükseltir. Doğaçlama, düzenleme, beste yarışmaları ise yaratıcılık ve araştırmacılık geliştirir.

Ulusal ve uluslar arası müzik yarışmalar genellikle birkaç aşamalıdır ve programlar zor eserler içerir. Böyle yarışmalara ancak uzun süreli ve yoğun öğretmen-öğrenci ekibin çalışmalardan sonra katılabilir. Bu tür etkinliklere katılım sağlayabilmek için okuldaki genel seviye yüksek olmalı. Çalışma hevesi ve hırsı artırılan yarışma süreçleri ciddi psikolojik sorunları da getirebilir. Bunun için okullar okul içi yarışmaları kendi öğretim sürecine uygun programlı yapılırsa, öğrenciler hem korku, endişe, kendine güvensizlik ve hayal kırıklığı insanoğlunun var olan ve kaçınılmaz duygular olarak kabullenir hem, en önemlisi, bunları yenmeye öğrenir ve kendi potansiyelleri tanır.

Dünyamızda rekabet bizleri geliştiren ve geçinmesini sağlayan bir süreçtir. Başkaların yaptığı gibi yapabilmek ve kendi özgün kişiliği savunup onu tam anlamıyla sunabilmek - başarı ve mutluluğumuzu sağlayan en önemli kaynaklardan biridir.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

KAYNAKLAR

Atatürk, K. *Atatürk ve Müzik*. <http://www.beethovenlives.net/index.asp?ID=281>

Aykal, G. *Herşeyi Müzikle Kavramak*. <http://www.beethovenlives.net/index.asp?ID=262>

Kan, S. *Kültür Söyleşi*. Milliyet Sanat. 2010. aralık sayı. sayfa 36. Doğan Gazetecilik

Milli Eğitim Bakanlığından. *Güzel Sanatlar Yönetmeliği*. 2008. Resmi Gazete. sayı 27046.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ